

“IQTISODIY GEOGRAFIYA”
fanidan
DASTUR

Tuzuvchilar: dots. Sh.A. Azimov,
prof. A.A. Qayumov,
dots. S.O. Islomov,
k.o'q. I.F. Abdulqosimov.

Taqrizchilar: prof. Q.N. Abirqulov,
dots. S.S. Umarov.

Mazkur dastur ishlab chiqarish kuchlari va ularni tashkil etgan elementlarga oid xususiyatlar, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohalari, iqtisodiyot tarmoqlari joylashishining qonuniyatlari, tamoyillari va omillarini, O'zbekiston Respublikasi, iqtisodiy rivojlangan davlatlar ijtimoiy - iqtisodiy taraqqiyotini ifodalovchi jihatlar hamda yuqoridagi jarayonlar bilan aloqador bo'lgan muammolar to'g'risida ma'lumotlar berishni nazarda tutadi.

Настоящая программа предназначена обеспечить необходимой информацией о развитии производительных сил и их составляющих, закономерностях, принципах и факторах размещений отраслей материального производства и сферы услуг, об особенностях социально - экономического развития экономически развитых государств и проблемах, возникновения и углубления которых обусловлены вышеизложенными процессами.

This program predestinated to guarantee indispensable information about development productive forces and factors and their compose principles and factors of dispose of branches material manufacture and scope services about special economic progresses in the economical developed countries and problems outbreak and deepening which determined about mentioned.

Dastur Toshkent Moliya instituti Ilmiy Kengashida muhokama qilingan va nashrga tavsiya qilingan (25 aprel 2003 yil 9 - sonli bayonnoma)

1. SO'Z BOSHI

O'quv fanining maqsadi va vazifalari

O'quv fanining maqsadi - bakalavrlarni ishlab chiqarish kuchlari va ularni tashkil etuvchi elementlarga xos xususiyatlar, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish soha hamda tarmoqlarini joylashtirishning qonuniyatlari, tamoyillari va omillari, O'zbekiston Respublikasi va iqtisodiy rivojlangan davlatlar ijtimoiy - iqtisodiy taraqqiyotini ifodalovchi jihatlar hamda yuqoridagi jarayonlar bilan aloqador bo'lgan muammolar to'g'risida zaruriy bilimlar bilan ta'minlashdan iborat. O'quv fanining asosiy vazifasi jahonning ayrim hududlaridagi tabiiy, ijtimoiy - iqtisodiy jarayonlarni tahlil qilishni uddalay oladigan iqtisodchi mutaxassislarni shakllantirishga qaratilgan.

O'quv rejasidagi boshqa fanlar bilan aloqasi

“Iqtisodiy geografiya” kursi “Iqtisodiy nazariya”, “Xalq xo'jaligi tarixi”, “Milliy iqtisodiyot”, “O'zbekiston tarixi”, “Makroiqtisodiyot”, “Xalqaro iqtisodiy munosabatlar”, “Statistika”, “Ekologiya”, “Zamonaviy tabiiyot bilimlari kontsepsiyalari” va boshqa fanlar bilan o'zaro bog'langandir.

O'quv fani bo'yicha talabalarning bilimiga, uquviga va ko'nikmalariga qo'yiladigan talablar

“Iqtisodiy geografiya” fani bo'yicha bakalavr quyidagilar to'g'risida tasavvurlarga ega bo'lishi kerak:

- - “Iqtisodiy geografiya”ning nazariy - metodologik asoslari;
- - ishlab chiqarish kuchlarini joylashtirishning qonuniyatlari, tamoyillari va omillari;
- - ishlab chiqarish bilan tabiiy muhit o'rtasidagi hududiy aloqalar;
- - xalqaro mehnat taqsimoti va integratsiya jarayonlari;
- - O'zbekiston Respublikasining tabiati, aholisi va xo'jaligiga xos xususiyatlar;
- - Iqtisodiy rivojlangan davlatlarning ijtimoiy - siyosiy va iqtisodiy taraqqiyoti bilan aloqador muammolar.

“Iqtisodiy geografiya” fani bo'yicha bakalavr quyidagi global muammolar mohiyatini bilishi lozim:

- - iqtisodiy - geografik tadqiqotlar, iqtisodiy rayonlashtirishni amalga oshirish bo'yicha usullarni;

- - hududiy ijtimoiy - iqtisodiy tizimlarning shakllanishi va rivojlanishini aks ettiruvchi jarayonlarni; - mintaqalarning tabiiy va inson resurslaridan oqilona foydalanish yo'llarini.
- Bakalavr quyidagilarni uddalay olishi lozim:
- - ayrim mintaqalar va mamlakatlarning iqtisodiy - geografik o'rni, tabiiy sharoiti va resurslarini baholashni;
- - statistik, demografik, kartografik va boshqa turdagi ma'lumotlarni to'plash, qayta ishlash, tahlil qilish va baholashni;
- - matnni tavsiflash orqali xulosalar qilish va takliflar tayyorlashni.

Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha bajariladigan ishlar minimal miqdoriga bo'lgan talablar

Amaliy (seminar) mashg'ulotlar bakalavrlarda turli mazmunga ega geografik kartalar bilan ishlashni, jadval va chizmalarni o'qiy olish bo'yicha bilim va ko'nikmalarni shakllantirishga qaratilishi lozim. Undan tashqari amaliy (seminar) mashg'ulotlar talabalarning ma'ruzadan olgan bilimlarini mustahkamlashga xizmat qilishi kerak.

Auditoriya mashg'uloti turlarining soatlar hajmi bo'yicha tavsiyalar

Oliy ta'limning DTS ga binoan mazkur kursga 108 soatga teng hajmda soat ajratilgan. Uning 36 soati (33,3%) ma'ruza, 36 soati (33,4%) amaliy mashg'ulotlar va qolgan 36 soati (33,3%) mustaqil ta'limdan iboratdir.

Auditoriya mashg'uloti turlari soatlar hajmi bo'yicha oqilona taqsimlangan.

Talabalar bilimni baholash uchun o'tkaziladigan nazorat tadbirlari miqdori

Talabalar bilimi reyting tizimi orqali baholanadi. Reyting tizimi bo'yicha o'tkaziladigan nazorat tadbirlari miqdori uchta: joriy nazorat, oraliq nazorat va yakuniy nazoratdan iborat bo'lib, ular test olish, yozma ish va oqzaki so'rov asosida amalga oshiriladi.

Har bir joriy nazoratdan talabalar eng ko'pi 17,5 % dan jami 35 % (25,2 ball), har bir oraliq baxolashda 17,5 % dan jami 35 % (25,2 ball), yakuniy baholashdan 30 % (21,6 ball) jami 72 ball to'plashi mumkin. Talabalar bilimni baholash uchun kafedra tomonidan ishlab chiqilgan va Toshkent Moliya instituti ilmiy kengashi tomonidan tasdiqlangan uslubiy ko'rsatmalardan foydalaniladi.

Kompyuter, informatsion va boshqa zamonaviy o'qitish texnologiyalarni qo'llash

"Iqtisodiy geografiya" kursini o'tishda ilg'or texnologiyaning tarkibiy qismlari bo'lmish: a) o'quv maqsadi va vazifalari katalogini ishlab chiqish; b) o'quv maqsadi

va vazifalarini bajarishni nazorat (test, yozma ish) qilish; v) o'quv maqsadiga erishish, rejalashtirilgan maqsadni baholash kabilardan kelib chiqish tavsiya etiladi.

Mashg'ulotlarni o'tkazish jarayonida o'quv ko'rgazma quollaridan, kompyuter, informatsion vositalardan foydalangan holda zamonaviy bilimlar mustahkamlab boriladi.

Ish dasturini tuzishga oid uslubiy tavsiyalar

Fan bo'yicha ishchi o'quv dasturini tayyorlashda namunaviy dasturning so'z boshida keltirilgan uslubiy ko'rsatmalarga amal qilinadi. Har bir ko'rsatilgan ma'ruza, amaliy va mustaqil ta'lim mavzulari izchil bo'lishi lozim. Ularda mavzu rejasi, unga oid adabiyotlar va ko'rgazmali quollar ro'yxati berilishi kerak.

Shuningdek, mazkur fan bo'yicha ishchi o'quv dasturini tayyorlashda quyidagilarga e'tibor berilishi kerak:

1. Na'munaviy dasturda ko'rsatilgan majburiy mavzular, albatta, ishchi dasturiga kiritilishi kerak;
2. Ma'ruza va amaliy mashg'ulotlarning mavzulari na'munaviy dastur asosida tuzilsa ham, undagi mavzular ketma - ketligi o'zgarishi mumkin, hamda ayrim majburiy bo'lmagan mavzular mustaqil ta'limga o'tkazilishi mumkin;
3. Dasturdagi mustaqil ta'lim uchun mavzular ishchi dasturida ham ko'rsatilishi kerak;
4. Ishchi o'quv dasturi har yili tuziladi. Shuning uchun undagi mustaqil ta'lim mavzulari yangi mavzular bilan to'ldirib beriladi, adabiyotlar ro'yxati, informatsion - texnik vositalar ro'yxati o'zgarib boradi.

2. FAN DASTURI

Iqtisodiy geografiyaning ob'ekti, predmeti va mazmuni, uning shakllanish va rivojlanish xususiyatlari

Iqtisodiy geografiyaning nazariy va amaliy yo'nalishlari: tarmoq va mamlakatshunoslik, hududiy va konstruktiv yo'nalishlari, differentsiyalashuvi va integratsiyalashuvi. Asosiy ilmiy kontseptsiyalar va ularning mazmuni: iqtisodiy rayonlashtirish, hududiy ishlab chiqarish majmualari, energiya ishlab chiqarish tsikllari, iqtisodiy geografik o'rin va boshqalar. *Iqtisodiy - geografik va kompleks geografik tadqiqotlar.*

Iqtisodiy geografiyaning geografik va iqtisodiy fanlar tizimidagi o'rni. Uning iqtisodiyot nazariyasi, makroiqtisodiyot, regional iqtisod, tarmoqlar iqtisodi, tabiiy geografiya, ekologiya, kartografiya, demografiya, iqtisodiy tarix va boshqa fanlar bilan aloqalari.

Iqtisodiy geografiyaning tarmoqlarga bo'linishi: umumiy, tarmoqlar, tabiiy resurs, xizmat ko'rsatish geografiyalari. Aholi geografiyasi. Siyosiy geografiya. Iqtisodiy kartografiya va boshqalar.

Iqtisodiy geografiya fanining tadqiqot uslublari. Umumiy, geografik, iqtisodiy uslublar va yo'nalishlar. Iqtisodiy - geografik tahlil, iqtisodiy - statistik tahlil, taqqoslash, guruhlash, iqtisodiy - matematik modellashtirish, iqtisodiy - geografik bashorat qilish (prognozlash), kartografik uslublar. Hududiy tizimlardagi tarmoqlar tuzilishlarni tadqiq etish.

Oliy malakali iqtisodchi mutaxassislarni tayyorlashda iqtisodiy geografiyaning ahamiyati

Iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish sharoitida iqtisodiy geografiya fanining asosiy vazifalari. Iqtisodchi mutaxassislarning geografik fikrlashi va tafakkurini kuchaytirish. *Iqtisodiyotni rivojlantirishning hududiy (mintaqaviy) muammolari.* Ishlab chiqarish kuchlarini joylashtirishni takomillashtirishda uning ahamiyatini oshib borishi.

Iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish sharoitida ishlab chiqarish kuchlarini joylashtirish va rivojlantirishning omillari va printsiplari

Ishlab chiqarish kuchlarini joylashtirish omillari to'g'risida tushuncha. Ishlab chiqarishni joylashtirishning bozor, texnik - iqtisodiy, tabiiy, tarixiy, ijtimoiy - siyosiy omillari.

Ko'p aspektli va kompleks (majmuali) omillar, dinamiklik, inertsiyalilik, hududiylik, ijtimoiy (aholi va mehnat resurslari)lik, ularning ta'rifi. Ishlab chiqarish kuchlariga ta'sir ko'rsatadigan omillar (ishchi kuchi, xom ashyo, yoqilg'i va

energiya, kapitalning mavjudligi, tashish baholari (tariflar), infrastrukturalar). Xom ashyo, yoqilg'i - energetika, mehnat resurslari, tayyor mahsulot iste'moli rayonlarining sanoatning joylashishiga ta'siri darajasi. Qishloq xo'jaligi, rekreatsiya, infrastruktura va boshqalarning joylashishiga ta'sir etadigan omillar.

Ishlab chiqarish kuchlarini joylashtirish tamoyillari. Tamoyillarning tarixan o'zgaruvchanligi. Tarmoqlar va regionlar rivojlanish kontseptsiyasida ichki va tashqi raqobat muhitini, bozor talablari va takliflarini hisobga olgan holda ishlab chiqarishni joylashtirish.

Yangi iqtisodiy sharoitda regional ishlab chiqarish kuchlarini rivojlantirishni takomillashtirish muammolari.

Hozirgi zamon dunyo siyosiy va iqtisodiy xaritasi

Dunyo siyosiy va iqtisodiy xaritasi to'g'risida tushuncha. Dunyo siyosiy xaritasi – tarixiy davrlarning ko'zgusi.

“Davlat hududi”, “hududiy suvlar”, “ichki suvlar”, “davlat chegarasi”, “suverenitet”, “siyosiy maqom”, “idora boshqaruv shakllari”, “suveren”, “unitar, federativ davlat”, “xalqaro iqtisodiy munosabatlar”, “erkin iqtisodiy zona (mintaqa)” tushunchalarining ma'no va mazmuni.

Dunyo siyosiy va iqtisodiy xaritasi shakllanishining asosiy bosqichlari. Tarixiy geografik yondashuv hozirgi zamon muammolarini tushunishning kaliti.

Qadimgi dunyo, o'rta asrlardagi dunyo siyosiy va iqtisodiy xaritasi. Turon - Turkiston zamini xalqlarining Osiyo va Evropa bilan aloqalari, ularning dunyoni geografik bilish chegaralarining kengligi. Buyuk Ipak yo'li va uning ahamiyati. XIV asr boshida Temur davlati. Temuriylar davlatining inqirozi, uning sababi va oqibatlari.

Buyuk geografik kashfiyotlar va Evropa mustamlakachilik bosqichining boshlanishi. Mustamlakachilik imperiyalarining paydo bo'lishi. Buyuk Britaniya, Frantsiya, Germaniya, Rossiya imperiyalari va boshqalar. XVI - XIX asrda dunyo siyosiy va iqtisodiy xaritasi.

Birinchi jahon urushi arafasida va undan keyin dunyo siyosiy xaritasida yuz bergan o'zgarishlar, *jahon bozori va jahon xo'jaligining shakllanishi.* Oktyabr to'ntarishi va dunyoning ikki tizimga bo'linishi.

Ikkinchi jahon urushi va dunyo siyosiy xaritasida yuz bergan o'zgarishlar. Sotsializmning jahon tizimiga aylanishi va uning oqibatlari. Imperializm mustamlakachilik tizimining emirilishi.

SSSR va sotsialistik tizimning parchalanishi va yangi mustaqil davlatlarning paydo bo'lishi.

Xalqaro munosabatlar yangi davrining boshlanishi va dunyo siyosiy xaritasi. Munosabatlarni sog'lomlashtirish, qurolsizlanish va hamkorlik. Evropa muammolari. "Umumevropa uyi" kontsepsiyasi. Dunyoning regional muammolari. Regional mojarolar, ularning sabablari, oqibatlari, ularni tinch yo'l bilan hal etish muammolari.

Xalqaro iqtisodiy munosabatlar va dunyoning iqtisodiy xaritasi. "Shimol - Janub" munosabatlari. BMTning "Yangi xalqaro iqtisodiy tartib" dasturi. "Sharq - G'arb" munosabatlari. Dunyo mamlakatlarining tashqi iqtisodiy aloqalarida radikal islohotlarini amalga oshirish. Erkin iqtisodiy zonalarini barpo etish. Dunyo mamlakatlari iqtisodiy munosabatlarini takomillashtirish muammolari.

Hozirgi zamon dunyo mamlakatlari tipologiyasi. Dunyo mamlakatlarini siyosiy mezonlar, hududining kattaligi, aholisining soni bo'yicha klassifikatsiyasi.

Dunyo mamlakatlarini miqdoriy mezonlar bo'yicha guruhlash. Dunyoning suveren mamlakatlari

Dunyo mamlakatlarining ijtimoiy - iqtisodiy rivojlanish darajasi tipologiyasi. Iqtisodiy rivojlangan mamlakatlar va ularning guruhlari. "Katta - sakkizlik" mamlakatlari. Ularga nisbatan kichikroq mamlakatlar. "Ko'chirilgan kapitalizm" mamlakatlari. Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi (MDH) a'zolari, Boltiqbo'yi, Sharqiy Evropa mamlakatlari (sobiq sotsialistik mamlakatlar). Rivojlanayotgan mamlakatlar va ularning guruhlari. Yangi industrial mamlakatlar. Neft eksport qiluvchi mamlakatlar. Eng kam rivojlangan mamlakatlar.

Dunyo mamlakatlarning davlat tuzumi. Respublika va monarxiya boshqaruv shakllari. Ma'muriy - hududiy tuzilishning asosiy shakllari. Unitar va federativ davlatlar.

Dunyo aholisi geografiyasi

Aholi ro'yxati, aholining qayta tiklanishi, "demografik portlash", "demografik bo'hron (krizis)", "aholi ortiqchaligi", "iqtisodiy faol aholi", "etnos", "aholi migratsiyasi", "aholi yashaydigan joy tizimlari", "urbanizatsiya", "demografik siyosat" tushunchalarining mazmuni.

XX asrda aholi sonining o'sishi. Dunyo mamlakatlarining demografik siyosati.

Materiklar va mamlakatlar bo'yicha aholining joylashishi va zichligi notekisligining sabab va oqibatlarini. Tashqi va ichki migratsiya. Migratsiya siyosati.

Dunyo aholisining tarkibi. Jinsiy tarkibi. Turli mamlakatlarda erkak va ayollar nisbati. Aholining yosh tarkibi va uning mehnat resurslariga ta'siri. Dunyo aholisining milliy va etnik tarkibi. Bir va ko'p millatli davlatlar. Xalqlarning irqiga bo'linishi. Aholining diniy tarkibi. Eng ko'p tarqalgan (xristianlik, islom dini va buddizm) va boshqa dinlar geografiyasi.

Dunyoning shahar va qishloq aholisi. Urbanizatsiya. Yuqori, o'rta va kam urbanizatsiyalashgan mamlakatlar. Katta shaharlar sonining ko'payishi, shahar aglomeratsiyasi. Megapolis. Ularni boshqarish muammolari. Qishloq aholisi. Qishloqlar va ularning funktsional turlari. Aholi sonini o'sishini bashoratlashning ahamiyati va oziq - ovqat dasturlari echimidagi muammolar.

Dunyo xo'jaligi geografiyasi

Dunyo xo'jaligining shakllanishi va uning asosiy bosqichlari.

Xalqaro mehnat taqsimoti. Xalqaro ixtisoslashuv. Xalqaro iqtisodiy integratsiya. Dunyo mamlakatlarining eng muhim iqtisodiy guruhlarini.

Ilmiy - texnika taraqqiyotining dunyo xo'jaligiga ta'siri. Fanning bevosita jamiyatning ishlab chiqarish kuchiga aylanishi. ITT va yangi texnologiyalarning hududiy tuzilmalariga ta'siri. Yalpi milliy mahsulot(YaMM)ning turli mamlakatlardagi ko'rsatkichlari.

Dunyo xo'jaligi tuzilmasi. Dunyo xo'jaligi tarmoqlari geografiyasi. Sanoat - moddiy ishlab chiqarishning etakchi tarmog'i. qilg'i - energetika, metallurgiya, mashinasozlik, kimyo, engil va oziq - ovqat tarmoqlarining sanoatdagi o'rni va ahamiyati.

Dunyo qishloq xo'jaligi geografiyasi. Turli mamlakatlar qishloq xo'jaligining o'ziga xos xususiyatlari va turlari. Baliqchilik. Dunyoning oziq - ovqat resurslari va oziq - ovqat muammolari.

Dengiz va okeanlarning resurs salohiyati va undan foydalanish. Dengiz akvakulturasini (morikultura). Okean resurslarining notekis o'zlashtirilishi, dengiz muhiti ifloslanishining kuchayishi. Okeanlardan siyosiy va harbiy faoliyat maydoni

sifatida foydalanishning kuchayishi. Okean resurslaridan maqsadga muvofiq foydalanish va suv muhitini muhofaza qilish.

Dunyo sanoati geografiyasi

Sanoat - moddiy ishlab chiqarishning etakchi tarmog'i uni hududiy tashkil qilish va rivojlantirish xususiyatlari. Sanoatni hududiy ishlab chiqarish tuzilishiga ta'sir etuvchi tabiiy - iqtisodiy, siyosiy, texnologik omillar. *Hozirgi dunyoning turli guruh mamlakatlarida sanoatning rivojlanish darajasi.* Dunyo sanoatining etakchi tarmoqlari geografiyasi. Dunyo bo'yicha yoqilg'i - energetika, metallurgiya, mashinasozlik, kimyo, engil va oziq - ovqat sanoatlarining joylashishi va rivojlanishidagi asosiy hususiyatlari.

Dunyo qishloq xo'jaligi geografiyasi

Qishloq xo'jaligining joylashish va rivojlanish hususiyatlari. Dunyoning er resurslari va uning tuzilishi. Dunyo mamlakatlarida qishloq xo'jaligini hududiy tashkil etishning shakllari. ITTning qishloq xo'jaligini joylashish va rivojlanishiga hamda agrosanoat majmualariga ta'siri. Agrar munosabatlar va agrobiznesning rivojlanishi. Dunyo dehqonchiligi va chorvachiligi etakchi tarmoqlarning joylanishi. Daryo va dengiz baliqchiligining rivojlanishi.

Dunyoning turli mamlakat va regionlarida oziq - ovqat muammolari va ularning echimi.

Dunyo transporti geografiyasi

Transportning asosiy turlari, dunyo ahamiyatidagi eng muhim daryo, dengiz, va havo yo'llari. *Hududiy transport tizimlari.* "Buyuk Ipak yo'lining" qayta tiklanishi va ta'mirlanishining ahamiyati. Kaspiy va Qora dengizlararo transport aloqalari rivojlanishining istiqbollari. Ushbu yo'nalishning sharq va g'arb o'rtasida aloqalarni rivojlantirish hamda chuqurlashtirishning Markaziy Osiyo mamlakatlari va O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishdagi ahamiyati.

Eng muhim xalqaro iqtisodiy, ilmiy - texnik, savdo aloqalari, kredit - moliyaviy, turli xizmatlar va xalqaro turistik munosabatlarning rivojlanishi.

Dunyoning regional tavsifi

Rivojlangan mamlakatlarning iqtisodiy salohiyati. Xo'jalikning hududiy tuzilishi. Regional siyosatning asosiy yo'nalishlari. *Dunyoning eng yirik transmilliy korporatsiyalari.* Rivojlanayotgan mamlakatlarning tabiiy - mineral xom ashyo

salohiyati. Eksport ixtisosligi bo'yicha rayon xo'jaliklarining tarmoq va hududiy tuzilishi. Rivojlanishning hozirgi zamon bosqichi yutuqlari va qiyinchiliklari.

AQShning iqtisodiy - geografik tavsifi

AQSh dunyoning iqtisodiy jihatdan eng kuchli rivojlangan mamlakati. Hududiy chegaralarining shakllanishi, uning qulayliklari. Davlat tuzumi, siyosiy xaritasi.

Tabiiy sharoiti va resurslari. Er yuzasi, tuproq, iqlim sharoitlari, suv resurslari va ularning xo'jalik bahosi. Eng muhim foydali qazilmalarning zahiralari va joylashishi, ularning AQSh taraqqiyotidagi roli.

Aholisi. Aholining shakllanish omillari. Emigratsiyani aholining o'sishi va tarkibiga, amerika millatining shakllanishiga ta'siri. Aholining milliy tarkibi va asosiy etnik guruhlar. Aholining zichligi va joylashish xususiyatlari. Urbanizatsiya xususiyatlari va muammolari. Shaharlarning Shimoliy Amerika turlari. Yirik shaharlar va aglomeratsiyalar, megapolislar. Suburbanizatsiyaning shahar atrofi zonalar, yo'ldosh shaharlarning o'sish jarayoni va uning tobora ustivorligi. Noishlab chiqarish sohalarida aholi hissasining o'sib borishi. Aholi bandligi muammolari.

Xo'jaligining umumiy ta'rifi. Rivojlanish xususiyatlari. AQShning dunyo ishlab chiqarish, tovar va kapital eksportidagi hissasi.

Sanoati. Sanoatning yuqori darajada yangi texnika va texnologiya bilan ta'minlanganligi, uning resurslarni tejash va tabiatni muhofaza qilishdagi yuksak vazifalari. Yirik sanoat rayonlari va mintaqalariga tavsif.

Qishloq xo'jaligi. Fermerlar ixtisoslashuvi va turlari. Agrosanoat majmualarining (ASM) shakllanishi va rivojlanishi, agrobiznes. Bosqichma - bosqich ixtisoslashuvning rivojlanganligi. Asosiy qishloq xo'jalik rayonlari va mintaqalari (makkajo'xori, paxta, bug'doy va boshqalar).

Transporti. Rivojlanishning darajasi, transport tarmoqlari konfiguratsiyasi. Asosiy transport magistrallari va tugunlari. Quvur transporti. Buyuk ko'llar va Missisipi daryosi suv yo'llarining roli, asosiy portlar. Havo transporti.

Tashqi iqtisodiy aloqalar. Eksport va importning tuzilishi va geografik taqsimlanishi. AQShning chet mamlakatlardagi kapital qo'yilmalarining turlari, tarmoqlari va davlatlar bo'yicha taqsimlanishi.

Turizm va dam olish. Tabiiy - rekreatsiya resurslari. Xalqaro va ichki turizm, mehmon qabul qilish industriyasi. Dengiz va ko'l bo'yi hamda tog' turizmining asosiy rayonlari.

Atrof - muhit muhofazasi va ekologik muammolar. Ekologik muammolarning keskinlashuv sabablari va ularni echish yo'llari.

Iqtisodiy rayonlari. Asosiy iqtisodiy rayonlari. Shimoli - Sharq hozirgi eng muhim rivojlangan rayon. Uning rivojlanish xususiyatlari. Yirik shaharlari.

Janub. Tabiiy resurslarga boyligi. Aholisi. Sanoat, paxtachilik va xo'jaligining boshqa tarmoqlarining joylashuvi va tuzilishidagi siljishlari, rivojlanish xususiyatlari. Janubning yirik shaharlari: Xyuston, Yangi Orlean, Dallas, Atlanta, Birmingem.

Farb AQShning yosh rayoni. Kaliforniya, Tinch okean, Shimoli - g'arb. Tog'li shtatlar. Los - Anjeles, San - Frantsisko, Sietl va boshqa shaharlar.

Yangi shtatlar. Alyaska va Gavayi, ular iqtisodiyoti tuzilishining xususiyatlari, strategik ahamiyati.

AQShning Karib dengizi va Tinch okean mintaqasidagi tashqi mustamlakalari. Ularning aholisi, resurslari, iqtisodiy va strategik ahamiyati.

Germaniya Federativ Respublikasining iqtisodiy - geografik tavsifi

GFRning geografik o'rni, hududiy chegaralari. GFR - Federativ davlat. Yagona Germaniyaning paydo bo'lishi. Davlat tuzumi. Dunyo iqtisodiyotida GFRning o'rni.

Aholisi. Aholining soni va tabiiy harakati. Aholi dinamikasi va tarkibi. Ko'chib borganlar oqimi va assimilyatsiyasi, emigratsiya va immigratsiya. Aholi joylashishi va urbanizatsiya xususiyatlari. Reyn - Rur aglomeratsiyasi.

Sanoati. Tabiiy resurslari. Sanoatning asosiy tarmoqlari. Og'ir sanoatning yuqori salmog'i. Mashinasozlikning muhim roli. GFR - dunyoning eng "kimyolashgan" mamlakati. Issiqlik elektrostantsiyalarning rivojlanganligi. Asosiy sanoat rayonlari.

Qishloq xo'jaligi. Asosiy tarmoqlari. Sut, go'sht - sut yo'nalishidagi chorvachilik. Don xo'jaligi. Yuqori mahsuldor ixtisoslashgan ishlab chiqarish turlarining ustunligi.

Transporti. Transport tarmoqlarining murakkab konfiguratsiyasi. Avtomobil va dengiz transportining etakchi ahamiyati. Daryo transporti (Reyn). Duysburg - dunyodagi eng yirik daryo yo'li. Yirik transport tugunlari. Gamburg, Berlin - sanoati majmualari.

Turizm va dam olish. GFR – xalqaro turizmning yirik mamlakati. Atrof - muhit muhofazasi va ekologik muammolar. Tabiat muhofazasi va ekologik muammolarning keskinlashuvi. Atrof - muhitni muhofaza qilishning faol tadbirlari. Aholidan muhofaza qilinadigan tabiiy hududlar maydonining kengaytirilishi.

Tashqi iqtisodiy aloqalari. Tashqi savdoning tovar tuzilishi va geografiyasi. Kapital eksporti.

Iqtisodiy rayonlari. Rayonlarning shakllanishi xususiyatlari va rayonlararo asosiy tafovutlar.

Reyn - Vestfal industrial rayoni - og'ir sanoatning asosiy rayoni. Shimoliy industrial - agrar rayoni.

GFRning "Dengiz darvozasi". Kil kanali. Gamburg, Gannover, Bremen.

Reyn bo'yi Janubi - g'arbiy industrial - agrar rayoni. Kimyo sanoatining alohida ahamiyati. Reyn daryosining roli. Universitetli shaharlar.

Saar industrial rayoni. Ko'mir qazish. Tuzatish diversifikatsiyasi. Frantsiya bilan aloqalari.

Bavariya industrial - agrar rayoni. Harbiy sanoat monopoliyalarining alohida roli. Qishloq xo'jalik tavsifi. Katolik cherkovining roli. Myunxen, Nyurenberg shaharlari.

Sharqiy Germaniya rayonlari:

1. Shimoliy (Dengiz bo'yi) - Rostok.
2. Markaziy - Berlin.
3. Markaziy - Elba – Leyptsig - Magdeburg, Galle.
4. Janubiy (sobiq Karl - Marks - Shtadt).
5. Janubi - Sharqiy - Drezden.

Yaponiyaning iqtisodiy - geografik tavsifi

Yaponiya hozirgi dunyoning uchta eng muhim markazining iqtisodiy peshqadamlaridan biridir. Yaponiyaning dunyo iqtisodiyotidagi o'rni.

Iqtisodiy - geografik o'rni va maydoni. Yaponiya - arxipelag mamlakati, orol davlat.

Aholisi. Aholisining tabiiy harakati, milliy tarkibi. Joylashish xususiyatlari. Yaponiya - yuqori madaniyat va yoppasiga savodxon mamlakat. Urbanizatsiya xarakteri. Yirik shahar aglomeratsiyalari. Tokio, Osaka, Nagoya. Tokaydo megapolisining paydo bo'lishi. Davlat demografik siyosati. Asosiy dinlar.

Rivojlanishining tarixiy - geografik xususiyatlari. Yaponiya - qadimiy davlat. Yaponiya dunyoning boshqa hududlaridan uzoq davr ajrab qolganligi va uning oqibatlari. Ikkinchi jahon urushidan keyin Yaponiya iqtisodiyotidagi siljishlar. Fan - texnika kashfiyotlarini tezda joriy etish, ishchilar maoshini past miqdorining ahamiyati.

Ilmiy tadqiqot va ishlov berish sanoatiga katta miqdorda kapital ajratish - iqtisodiy o'sishning muhim omili. Yaponiya ta'lim tizimining ahamiyati.

Sanoati - o'zining tabiiy resurslarining deyarli yo'qligi. Energiya va metallni ko'p talab qiladigan ishlab chiqarishning cheklanganligi, fanga asoslangan eng yangi tarmoqlarga e'tibor, noan'anaviy energiya manbalaridan ("Quyosh yorug'lik" dasturi) foydalanish.

Texnopolislarning shakllanishi - fan shaharlari va ilmga asoslangan ishlab chiqarish.

Sanoatning eng muhim tarmoqlari, ishlab chiqarish ko'lami, texnik saviyasi va monopolizatsiya darajasi. Mikroelektronika, robot texnikasi, yangi materiallar, kosmik texnikaga materiallar ishlab chiqarish, bioindustriya. Energetika, metallurgiya, mashinasozlik, kimyo, to'qimachilik sanoatlari. Sanoat rayonlari va asosiy sanoat markazlari. Sanoatni eksportga yo'naltirilganlik darajasi.

Qishloq xo'jaligi. Ikkinchi jahon urushidan so'ng qishloq xo'jaligini tubdan qayta qurish. Agrar islohot, agrar tizimdagi o'zgarishlar. Agrotexnika xususiyatlari. Qishloq xo'jalik tarkibi. Qishloq xo'jalik ishlab chiqarishning mahsuldorligi.

Baliqchilik - yapon xo'jaligining an'anaviy tarmog'i. Morikultura. Yaponlar oziq - ovqati tarkibida baliq va dengiz mahsulotlarining ahamiyati.

Transporti. Rivojlanishning yuqori darajasi. Transport turlari. Yaponiya transportining asosiy yo'li. Bosh transport yo'llari (magistrallar) va muhim portlar. Tokio sanoati transport majmuasi.

Tashqi iqtisodiy aloqalari. Tashqi savdoning hajmi, mahsulot tarkibi va geografik yo'nalishlari. Tashqi bozor uchun kurash. Tashqariga kapital chiqarish va boshqa mamlakatlar iqtisodiyotiga yapon kapitalining kirib borishi.

Turizm va dam olish. Turistik - rekreatsiya rayonlarining turlari.

Tinch okeani mintaqasi. ("old qismi" yoki "quyoshli" qismi) - Yaponiyaning bosh yadrosi. Chekka zona ("orqa" yoki "soya" qismi). Davlatning regional siyosati. Chekka zonalarni iqtisodiy va ekologik toza rivojlantirishni rag'batlantirish.

Atrof - muhit muhofazasi va ekologik muammolari. Milliy tabiat bog'lari. Markaziy Xonsyu. Ichki dengiz iqtisodiy rayonlari. Shimoliy va janubiy iqtisodiy rayonlari. Tokio, Osaka, Nagoya va boshqa yirik shaharlar.

Mustaqil Davlatlar Hamdo'sligi (MDH) mamlakatlariga umumiy ta'rif

Sobiq ittifoqning barbod bo'lishi. Yangi mustaqil davlatlarning paydo bo'lishi. MDH davlatlari siyosiy va iqtisodiy rivojlanishining umumiy xislatlari va xususiyatlari. Bozor tizimiga o'tish qiyinchiliklari. Integratsiyaning yangi shakllari. Markaziy Osiyo, Rossiya - Belarus ittifoqi va boshqalar.

Rossiya Federatsiyasiga iqtisodiy - geografik tavsif

Maydoni va chegaralari. Rossiya dunyodagi eng yirik davlat. Geografik o'rning xususiyatlari. Tarkibi. Davlat tuzumi.

Tabiiy sharoiti va resurslari. Tabiiy resurslarga boyligi, ularning xilma xilligi va joylashishi.

Aholisi. Aholi soni dinamikasi, tabiiy ko'payishi, milliy tarkibi. Aholi zichligidagi qarama - qarshilik. Joylashish xususiyatlari. Shahar va qishloq aholisi. Urbanizatsiya muammolari. Shaharlar turi. Ishsizlar sonining ortishi. Migratsiya va immigratsiya.

Xo'jaligiga umumiy ta'rif. RFning dunyo xo'jaligidagi o'rni. Xo'jalik tuzilishi. Mamlakat rivojlanishini tartibga solishga urinishlar. Yirik iqtisodiy mintaqa va rayonlar rivojlanish darajasidagi tafovutlar. Ishlab chiqarishni joylashtirishdagi keskin nomutanosibliklar.

Sanoati. Mineral xom ashyo resurslariga boyligi. Asosiy tarmoqlar geografiyasi. g'qilg'i - energetika, qora va rangli metallurgiya sanoatlariga tavsif. Mashinasozlik, kimyo va neft - kimyosi, o'rmon, engil va oziq - ovqat sanoatlari. Sanoat rivojlanishidagi bozor munosabatlariga o'tish davri bilan bog'liq bo'lgan muammolar.

Qishloq xo'jaligi. Tabiiy resurslari. Agrar munosabatlardagi muammolari. Qishloq xo'jaligi asosiy tarmoqlarining joylashuvi. Muhim qishloq xo'jalik rayonlari.

Transporti. Eng muhim magistral yo'llari tugunlari. Temir yo'l va avtomobil transportining roli. Daryo va dengiz transporti.

Dam olish va turizm geografiyasi. Qora dengiz, Volga bo'yi va boshqalar. Atrof - muhit muhofazasi va ekologik muammolar. Asosiy sanoat va qishloq xo'jalik rayonlaridagi ekologik vaziyat.

Tashqi iqtisodiy aloqalar. Dunyo savdosidagi Rossiyaning roli. Eksport va import tuzilishi. Rossiyaning tashqi iqtisodiy aloqalarida MDH davlatlarining roli va ahamiyati.

Iqtisodiy rayonlari. Iqtisodiy rayonlarga qisqacha ta'rif.

Evropa qismining iqtisodiy rayonlari: Markaziy, Shimoli - g'arbiy, Volga - Vyatka, Markaziy Qoratuproq, Shimoliy Kavkaz, Volga bo'yi, Ural rayonlari.

Osiyo qismining iqtisodiy rayonlari: G'arbiy Sibir, Sharqiy Sibir, Uzoq Sharq rayonlari.

Ukraina Respublikasiga iqtisodiy - geografik tavsif

Iqtisodiy geografik o'rni, chegaralari. Tabiiy sharoiti va resurslari. Foydali qazilmalari, er va suv resurslari.

Aholisi va mehnat resurslari. Zichligi, jinsiy - yosh tuzilishi va mehnat resurslari. Urbanizatsiya. Shahar aglomeratsiyalari, bandlik darajasi, migratsiya jarayoni.

Tarmoq tuzilishi va umumiy ta'rifi. Sanoat ishlab chiqarish tarmoqlari va ularning tuzilishi. Joylashish xususiyati.

Qishloq xo'jaligi. Qishloq xo'jalik ishlab chiqarishning tarmoq va hududiy tuzilishi. Joylashish xususiyati. Shahar atrofi xo'jaligi.

Transporti. Temir yo'l, avtomobil, daryo, dengiz transporti.

Mamlakatning ichki tafovutlari. Donetsk - Dneprbo'yi, Janubi - g'arbiy va Janubiy iqtisodiy rayonlariga tavsif.

Markaziy Osiyo mamlakatlariga iqtisodiy geografik tavsif

Markaziy Osiyo mamlakatlarining dunyo iqtisodiyoti, xalqaro mehnat taqsimotida tutgan o'ri.

Siyosiy xaritasi. Mamlakatlar tarkibi. Geografik o'ri. Mamlakatlarning kattaligi va aholisining soni, umumiy xislatlari.

Tabiiy resurslar salohiyatining xilma - xilligi. Tabiatdan oqilona foydalanish muammolari va ekologik vaziyatning murakkabligi.

Mamlakatlarning demografik salohiyati va aholining bandlik muammolari. Rivojlanishning hozirgi bosqichlari. Yutuqlari va o'sishdagi qiyinchiliklar. Xo'jalikni tarmoq va hududiy qayta qurishning boshlanishi. Regional siyosat. "Buyuk ipak yo'li"ni qayta tiklashning ahamiyati. Xitoy, Eron va Uzoq Evropa mamlakatlariga chiquvchi temir yo'lining ochilishi. Farb va Sharq bilan bog'lovchi avtomobil yo'lini ta'mirlash va qurilishi.

Qozog'iston Respublikasi

Geografik o'ri, maydoni chegaralari, Davlat tuzumi. Xo'jalikni rivojlanishi uchun tabiiy asosning boy va xilma - xilligi.

Aholisi. Soni, tabiiy ko'payishi, etnik tarkibi, joylashishi, aholi migratsiyasi, shahar va qishloq aholisi joylashuvi.

Xo'jaligining umumiy ta'rifi. Iqtisodiyotning hozirgi tuzilishi. Neft, gaz, ko'mir, temir va rangli metall rudalari zahirasining g'oyat kattaligi, ularni qazib olish, va foydalanishdagi muammolar. g'qilg'i energetika, kimyo sanoati, rangli metallurgiya, mashinasozlikning joylashishi. Engil va oziq - ovqat sanoati.

Qishloq xo'jalik geografiyasi. Agrar munosabatlar. Er fondining kattaligi, uning tuzilishi, chorvachilik, don xo'jaligi va boshqa tarmoqlarning joylashishi. Transport. Tashqi iqtisodiy aloqalari.

Qirg'iziston Respublikasi

Geografik o'rni, maydoni, chegaralari. Davlat tuzumi. Qirg'iziston tog'li mamlakat. Tabiiy sharoiti va resurslarining balandlik mintaqalari xarakteri, ularni xo'jalik nuqtai nazaridan baholash.

Aholisi, uning soni, tarkibi, joylashishi. Muhim shaharlari.

Xo'jaligi. Iqtisodiy rivojlanish darajasi. Xo'jalik tuzilishining xususiyati. Tog' - kon sanoati. Energetika. Mashinasozlik. Oziq - ovqat sanoati. Qishloq xo'jaligining ixtisoslashuvi va joylashuvi. Chorvachilik. Don xo'jaligi. Qandlavlagichilik. Transporti. Tashqi iqtisodiy aloqalari. Turizm va dam olish. Issiqko'l rekreatsiya mintaqasi.

Ichki tafovutlari. Shimoliy Qirg'iziston. Janubiy Qirg'iziston.

Tojikiston Respublikasi

Geografik o'rni, maydoni, chegaralari. Davlat tuzumi.

Tabiiy sharoiti va resurslarini baholash. Tog'lari va tekisliklari. Mineral xom ashyo resurslari. Ularni xo'jalikdagi ahamiyati. Aholisi, uni soni, milliy tarkibi, joylashishi.

Xo'jaligi. Tarmoq tuzilishi. Qishloq xo'jaligining ahamiyati. Qishloq xo'jaligi etakchi tarmoq . Sug'oriladigan va lalmikor dehqonchilik. Paxtachilik. Bog'dorchilik va uzumchilik. Chorvachilik.

Sanoati va uning etakchi tarmoqlari. Tog' - kon sanoati. Hidroenergetika. Engil va oziq - ovqat sanoati. Janubiy Tojikiston hududiy ishlab chiqarish majmuasi.

Transporti. Tashqi iqtisodiy aloqalari.

Ichki tafovutlari. Janubi - g'arbiy Tojikiston, Farg'ona, rayoni, Pomir.

Turkmaniston Respublikasi

Geografik o'rni, maydoni, chegaralari. Davlat tuzumi.

Turkmaniston cho'l mamlakati. Tabiiy sharoiti va resurslarini baholash. Qoraqum cho'lining boyliklari va ulardan foydalanish. Kaspiy dengizi neft va gaz konlari. Aholisi soni, dinamikasi, tarkibi, joylanishi. Shaharlari. Hozirgi xo'jalik geografiyasining asosiy xislatlari. Tog' - kon va qayta ishlash sanoatining o'zaro nisbati, uning joylashishidagi asosiy rayonlari. Energetika. Neft - gaz, kimyo, engil sanoat. Qishloq xo'jaligining muhim tarmoqlari. Qoraqum kanali, Kaspiy dengizi, ularning mamlakat iqtisodiyotidagi ahamiyati. Paxtachilikning ahamiyati va roli. Yaylov chorvachiligi. Transporti. Tashqi aloqalari. Ichki iqtisodiy - geografik tafovutlar. Sharqiy, Markaziy, G'arbiy va Shimoliy Turkmaniston.

O'zbekiston Respublikasi

O'zbekistonning jahon xo'jaligi tizimidagi o'rni. O'zbekiston Respublikasining tashkil topishi o'zbek xalqi hayotida bozor iqtisodiyotiga asoslangan ochiq demokratik davlat barpo etish yo'lidagi eng muhim voqeadir.

Yangilanish va taraqqiyotning o'zbek modeli. Demokratik jarayonlar va iqtisodiyotni isloh qilishning asosiy tamoyillari. Chuqur tarkibiy o'zgarishdagi yutuqlar - barqaror iqtisodiy o'sishning etakchi shartidir. Iqtisodiyotning tarmoq va hududiy tuzilishini qayta qurish.

O'zbekistonning jahon hamjamiyatidagi nufuzi, dunyoning barcha mamlakatlari bilan teng huquqli va ikki tomonlama munosabatlarning rivojlanishi. O'zbekistonni xalqaro obro'yining ortishi. O'zbekiston - xalqaro tashkilotlarning teng huquqli a'zosi. O'zbekistonning dunyoning ko'plab mamlakatlari bilan rasmiy diplomatik

munosabatlar o'rnatishi, xalqaro konventsiyalarga qo'shilishi. Tashqi savdo oboroti. Xorijiy sarmoyalar miqdorini ortishi.

Iqtisodiy - geografik o'rni, maydoni va chegaralari.

O'zbekistonning dunyo miqyosidagi (global) – makroo'rnini baholash. Mamlakatning Markaziy Osiyo subregionidagi Markaziy o'rni, sharq va g'arb oraliq'idagi o'rta o'rni. Yangi kommunikatsiyalar avtomobil va temir yo'llari qurish orqali geografik o'rinni yaxshilash. Mamlakat iqtisodiy - geografik o'rning umumiy salohiyati. Afg'oniston bilan chegarasi va uni baholash. Amudaryo orqali Afg'onistonga o'tuvchi ko'priklar va temir yo'l. O'zbekistonning ma'muriy - hududiy bo'linishi.

O'zbekistonning tabiiy resurs salohiyati, ulardan oqilona foydalanish, muhofaza qilish va takror ishlab chiqarish

O'zbekistonning tabiiy sharoiti va resurslariga tavsif. O'zbekistonning tabiiy resurslari bilan ta'minlanganligi va ularni baholash. Resurslar bilan ta'minlanganligi to'g'risida tushuncha. Mamlakatni mineral, er, suv, biologik, rekreatsiya resurslari bilan ta'minlanganligi. Tabiiy resurslarning tarqalishi. *Tabiatdan oqilona foydalanish va tabiat muhofazasi muammolari, Orol dengiz va Orolbo'yi muammolari.*

O'zbekiston Respublikasi aholisi va mehnat resurslari, ularning bandlik muammolari

Aholi soni, dinamikasi, aholining takror barpo etilishi. Demografik vaziyatning o'ziga xos xususiyatlari va demografik siyosat. Aholining jinsiy va yosh tarkibi, ularning mehnat resurslariga ta'siri. *Iqtisodiy faol aholi.* Savodxonlik darajasi. Aholining "sifati". O'zbekiston - ko'p millatli davlat. Aholi keskin notekis joylashganligi, uning sabab va oqibatlari. Aholining ichki va tashqi migratsiyasi. Eski va yangi sug'oriladigan mintaqalar o'rtasida aholining hududiy qayta taqsimlanishi.

Shahar va qishloq aholisi. Urbanizatsiya darajasi va sur'atlari. Qadimgi va yangi shaharlar. Qishloqlar joylashuvi. Aholi joylashuvini takomillashtirish va boshqarish muammolari. Demografik salohiyati. Aholi muammolari. Bandlikning samarali natijalari. Aholining ta'lim darajasi. Kasb mahoratini oshirish muammolari.

O'zbekiston xo'jaligiga umumiy ta'rif

Hozirgi bosqichda iqtisodiy rivojlanishning o'ziga xos xususiyatlari. Xo'jalikning tarmoq va hududiy tuzulishida qayta qurishning boshlanishi. Makroiqtisodiy barqarorlashtirish va chuqur tarkibiy o'zgartirishlar dasturini amalga oshirish. Ko'p ukladli tarmoqni barpo etish. Xo'jalik yuritishning bozor

mexanizmlarini joriy etish. Bozor infrastrukaturalarini shakllantirish. Iqtisodiy va moliyaviy barqarorlikka erishish. Iqtisodiy tuzilmalarni o'zgartirish. Tayyor mahsulotlar ishlab chiqarish salmog'ini oshirish. Respublikaning yoqilg'i - energetika mustaqilligiga erishishi. Respublika uchun mutlaqo yangi asosga ega bo'lgan sanoat va qishloq xo'jalik tarmoqlari - avtomobilsozlik, elektronika, mikrobiologiya, don xo'jaligini rivojlantirish. Asosiy tarmoqlarni jadal rivojlantirish. Qishloq xo'jaligi, qayta ishlovchi tarmoqlar, infrastruktura majmuasining rivojlanishi. Mamlakat iqtisodiyotining rivojlanishida xorijiy sarmoyalarning o'rni.

Xo'jalikning tarmoq tuzilishi. Xo'jalikni ko'p ukladli rivojlantirishda ijtimoiy yo'nalishning kuchaytirilishi.

Sanoat geografiyasi

Sanoatning rivojlanish darajasi va sur'atlari. Tarmoq tizimidagi o'zgarishlarni hozirgi davrdagi tamoyillari. Rivojlanishning tabiiy resurs zamini.

g'qilg'i – energetika sanoati. g'qilg'i balansi. Gaz, neft, ko'mir sanoati – energetikaning asosi. Ularni qazib chiqarishning asosiy rayonlari. Neft va gazni qayta ishlash. Elektroenergetika. Issiqlik energetikasining etakchiligi. Hidroenergetika. Yirik elektrostantsiyalar. Energiyaning noan'anaviy manbalaridan foydalanish muammolari.

Qora metallurgiya va uning joylashishi. Rangli metallurgiya – dunyo ahamiyatiga ega tarmoq. Rangli metallurgiyaning yirik markazlari. Mashinasozlikning asosiy tarmoqlari. Ularning sifatliy o'zgarishlari. Avtomobilsozlik - yangi rivojlanayotgan tarmoq. Samolyotsozlik, qishloq xo'jaligi mashinasozligi va traktorsozlik. Elektrotexnika va elektronika sanoati, priborsozlik. Mineral o'g'itlar, sulfat kislota, sintetik tola va yigirilgan ip, plastmassa, rezina, texnika jihozlari ishlab chiqarish.

Qurilish materiallari va tsement sanoati. Oyna sanoati.

Engil va oziq - ovqat sanoati. Uning xom ashyo bazasi, joylashishi. Asosiy markazlari. Sanoatni rivojlantirishda xorijiy sarmoyalarning ahamiyati. O'zbekistonning hududiy ishlab chiqarish majmualari (XIChM) va ularning ta'rifi.

Qishloq xo'jalik geografiyasi

Qishloq xo'jaligidagi islohotlar. Yangi turdagi agrar munosabatlarning shakllanishi. Tabiiy resurs zamini. Er fondi va uning tuzilishi. *Qishloq xo'jaligining rivojlanish darajasi va uning tarmoq tuzilishi.*

Ixtisoslashuv. Mulkchilik shakllari va korxonalar turi. Shahar atrofi qishloq xo'jaligi. Dehqonchilik. Ekin maydonlari tuzilishi. Etakchi tarmoqlar.

Qoramolchilik. Qorako'lichilik. Ipakchilik. Sug'oriladigan tekislik, cho'l, yaylov, shahar atrofi mintaqalari qishloq xo'jaligining rivojlanish xususiyatlari. Qishloq xo'jalik xom ashyolarini qayta ishlash muammolari. *Bozor munosabatlari sharoitida agrar majmuaning rivojlanish istiqbollari.*

Transport, infrastruktura, tashqi iqtisodiy aloqalar geografiyasi

Transport. Transport tarmoqlarining shakllanishi, rivojlanish va joylashishidagi iqtisodiy - geografik xususiyatlar.

Transportning alohida turlarida yuk tashish.

Temir yo'llarning umumiy uzunligi. Turli yuklarni tashishning asosiy yo'nalishlari. Navoiy - Sultonuvays - Nukus, Fuzor - Boysun - Qumqo'rg'on yo'nalishidagi yangi temir yo'llarning qurilishi.

Istambul - Toshkent - Shanxay (Tajan - Saraxs - Mashhad yangi yo'nalishi bo'yicha) va Toshkent - Ashgabad - Turkmanboshi - Boku - Tibilisi - Poti (port) yangi transport yo'lagidan o'tuvchi tranzit temir yo'l transportining rivojlanishi.

Avtomobil transporti. Avtomobil transporti yo'llarining uzunligi. Avtomobil yo'llari tarmoqlari konfiguratsiyasi. Asosiy avtomobil yo'llarini ta'mirlash. (Angren - Qo'qon, Toshkent - Termiz va boshqa). Qamchiq dovonidan o'tuvchi (Toshkent - O'sh - Irkeshtam avtomobil magistrali) tunnel qurilishining ahamiyati.

Quvur transporti va uning ahamiyati. Havo transporti. Doimiy ichki va xalqaro havo yo'llari tarmog'ining rivojlanishi. Yangi aeroportlar qurilishi. Xorijiy samolyotlar hisobiga aviaparklarning kengayishi, ularni ishlatish samaradorligining ortishi. Asosiy energotizimlarga tavsif.

Infrastruktura. Infrastrukturalarning mohiyati va tarkibi. Infrastrukturalarning xo'jalikni hududiy tuzilishiga ta'siri. *Ijtimoiy, iqtisodiy va bozor infrastrukaturalari geografiyasining xususiyatlari.* Radio, tele, sputnik aloqalarning rivojlanishi. O'zbekistonning "Internet" tizimiga kirishi. Suv va gaz ta'minotining mintaqaviy tizimi. Qishloq joylarda ijtimoiy infrastrukaturalarni rivojlantirish muammolari.

Turizm va dam olish. "Buyuk ipak yo'li"ning qayta tiklanishi muhim xalqaro turistik yo'nalishdir. Samarqand, Buxoro, Xiva, Toshkent kabi qadimiy shaharlarning xalqaro turizmdagi roli va o'zni.

Tashqi iqtisodiy aloqalari

O'zbekistonning xalqaro iqtisodiy aloqalarining asosiy yo'nalishlari va shakllari. O'zbekiston Respublikasining tashqi iqtisodiy faoliyatini boshqaruvchi huquqiy va me'yoriy hujjatlari.

Tashqi savdo geografiyasi. O'zbekistonning tashqi savdo aylanmasining mahsulot tuzilishi. Eksport va import. O'zbekistonning yirik savdo sheriklari.

Xalqaro kredit - moliyaviy munosabatlar geografiyasi. Xalqaro ishlab chiqarishdagi hamkorlik. Qo'shma korxonalarining tashkil topishi, kapital qurilish sohasidagi korxonalarining ixtisoslashuvi. Kooperativlashtirish.

Ilmiy - texnikaviy aloqalarning rivojlanishi. Xalqaro turizmning rivojlanishi.

Raqobatbardosh mahsulot va xizmatlarni ko'paytirish muammolari. O'zbekiston hududida xorijiy sarmoyalar ishtiroki uchun tavsiya etiladigan investitsiya loyihalarni ko'paytirish.

O'zbekistonning iqtisodiy - geografik rayonlari va yirik tabiiy - iqtisodiy mintaqalari

Iqtisodiy rayonlashtirishning maqsadi. Rayonlashtirish nazariyasining rivojlanishi. "Rayon", "zona", "areal" tushunchalari. Iqtisodiy geografik rayon tushunchasi majmualiy va dinamik tushuncha ekanligi. Rayonlashtirishning differentsial, strukturaviy va funktsional turlari. Iqtisodiy - geografik rayonlarning asosiy ko'rsatkichlari. Toshkent, Mirzacho'l, Farg'ona, Zarafshon, Janubiy, Quyi Amudaryo iqtisodiy rayonlariga tavsif.

O'zbekistonni tabiiy - iqtisodiy zonalarga (mintaqaviy) bo'lish. "Zona" tushunchasi "rayon"ga nisbatan hududiy guruhlarning yuqori tartibi ekanligi. Tabiiy - iqtisodiy zonalarga ajratishning tamoyillari (printsiplari) va tog' zonalariga bo'linishi, ular rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.

3. AMALIY VA SEMINAR MAS'G'ULOTLARI MAVZULARI

"Iqtisodiy geografiya" kursining ob'ekti, predmeti, tadqiqot usullari va vazifalari

Iqtisodiy geografiyaning fanlar tizimidagi o'rni.* Iqtisodiy geografiya fanining predmeti, ob'ekti va tadqiqot usullari.* Iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish sharoitida iqtisodiy geografiya fanining vazifalari.*

Dunyoning siyosiy xaritasi

Dunyoning hozirgi siyosiy xaritasining shakllanishi va o'zgarishi. Davlat tiplari, guruhlari haqida tushuncha.* Iqtisodiy rivojlanish darajasiga ko'ra davlatlarni guruhlash.* Mehnatning hududiy taqsimoti*. Ishlab chiqarishning ixtisoslashishi va konsentratsiyalashuvi. Xalqaro iqtisodiy va siyosiy taraqqiyotdagi yangi jarayonlar.

Hamdo'stlik davlatlari xo'jaligiga umumiy tavsif

Rossiya, Ukraina, Belorussiya, Qozog'iston, Tojikiston, Qirg'iziston va Turkmanistonning iqtisodiy - geografik ko'rsatkichlari. Ushbu davlatlar

xo'jaligining ixtisoslashuvi, ularning jahon xo'jaligida tutgan o'rni va mavqei. Muammolari va bozor iqtisodiyoti sharoitida ularni hal etish yo'llari. Iqtisodiy aloqalarning rivojlanishi. Hozirgi taraqqiyot bosqichida integratsiya jarayonlari.*

O'zbekistonning jahon xo'jaligida tutgan o'rni

Markaziy Osiyo davlatlari orasida O'zbekistonning o'rni va mavqei.*

Iqtisodiy geografik o'rni.*

Ishlab chiqarish tarmoqlaridagi tarkibiy siljishlar. O'zbekiston - Hamdo'stlik davlatlarining teng huquqli a'zosi sifatida. Muammolar va ularni hal etish. Iqtisodiy rivojlanish istiqbollari.*

O'zbekiston aholisi va mehnat resurslari. Mehnat

resurslaridan samarali foydalanish muammolari

Aholi sonining tadrijiy o'zgarishi, zichligi va hududiy joylashishi.*

Tabiiy va migratsion ko'payish. Aholining yosh - jinsiy tarkibi.*

Urbanizatsiyasi. Shahar va qishloq aholisi.*

Mehnat resurslari. Mehnat balansi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida mehnat resurslaridan samarali foydalanish muammolari.*

O'zbekiston sanoati

Asosiy sanoat markazlari va tugunlari.*

Sanoat tarkibi. O'zbekiston sanoati tarmoqlarining rivojlanishi va joylashuvi.*

Sanoat va atrof muhit muhofazasi. Ishlab chiqarishning ixtisoslashuvi, kooperatsiyasi hamda kombinatlashuvi. Mustaqillik va sanoat.* Muammo va istiqbollar.

O'zbekiston qishloq xo'jaligi

O'zbekiston qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining rivojlanishi va joylashish xususiyatlari.*

Agroiqlim majmualari. Dehqonchilik, chorvachilik va ularning hududiy tafovuti.

Qishloq xo'jalik ishlab chiqarishning ixtisoslashuvi.*

Mustaqillik va qishloq xo'jalik tarmoqlaridagi siljishlar. Yangi xo'jalik yuritish shakllari.*

Oziq - ovqat muammosini hal etishda tarmoqning o'rni va mavqei. Melioratsiya va irrigatsiya. Er kadastri. Qishloq xo'jalik erlarini miqdor va sifat jihatdan baholash. Er zahirasidan foydalanish tarkibi. Ekonometrik ko'rsatkichlar. Qishloq

xo'jaligida tabiiy resurslardan foydalanish va ularni muhofaza qilish. Muammolar va istiqbollari.

Infrastruktura - mamlakat iqtisodiy taraqqiyotining muhim omili

Ijtimoiy va ishlab chiqarish infrastrukturasi haqida tushuncha.*

Aholiga xizmat qiluvchi tarmoqlar. Transport va aloqa.* Infrastruktura tarmoqlari rivojining hududiy tafovuti. Uning rivojlanish darajasi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida mazkur tarmoqlarning rivojlanishi va joylashish xususiyatlari.

O'zbekistonning tashqi iqtisodiy aloqalari

Mustaqillik va O'zbekistonning dunyoni rivojlangan davlatlari bilan aloqasining rivojlanishi.*

Xalqaro iqtisodiy rivojlanishda mehnatni hududiy taqsimotining o'rni va ahamiyati. MDH davlatlari bilan O'zbekistonning iqtisodiy va siyosiy aloqalari.*

Muammolar va ularni bartaraf etish imkoniyatlari. Evropa, Osiyo hamda Amerika davlatlari bilan iqtisodiy va siyosiy hamkorlikning rivojlanishi.

Eksportni ko'paytirish O'zbekiston tashqi iqtisodiy aloqalarini rivojlantirishning muhim omili sifatida. Ishlab chiqarishni yangi fantalab tarmoqlarining rivojlanishi. Tashqi iqtisodiy aloqalarni takomillashtirish istiqbollari.*

4. TAVSIYA ETILAYOTGAN MAVZULAR BO'YICHA KO'RGAZMA - NAMOIYISH MATERIALLARI, O'QUV FILMLARI VA BOSHA DIDAKTIK MATERIALLAR RO'YXATI

Ko'rgazma – namoyish materiallari:

- - geografik kartalar;
- - atlaslar;
- - jadvallar;
- - chizma - grafiklar.
- Didaktik materiallar:
 - - mavzular bo'yicha ishlab chiqilgan tarqatma materiallar;
 - - mazularni mustahkamlashga doir test va yozma ish variantlari;
 - - mavzularga oid uslubiy ko'rsatmalar.

5. O'ZLASHTIRISHNING NAZORATI

Fanni talabalar qanday o'zlashtirganligini nazorat qilish turlariga test olish usuli, yozma ish, oqzaki so'rov, mustaqil ishlar va referatlar hamda jadval - grafik - chizmalar tayyorlash kiradi.

Fan bo'yicha talabalar joriy, oraliq hamda yakuniy nazoratdan o'tkaziladilar.

Joriy va oraliq baholash bakalavr to'plashi mumkin bo'lgan maksimal reyting balining miqdori o'quv rejasida fanga ajratilgan umumiy soatning 70 foizi miqdorida belgilanadi.

Yakuniy baholash tayanch so'z va iboralarga asoslangan "yozma ish" usulida o'tkaziladi. Yakuniy baholash bo'yicha bakalavr fanga ajratilgan umumiy soatlar miqdorining 30 foizi, ya'ni 22 miqdorida ball to'plashi mumkin.

6. ADABIYOTLAR

Asosiy adabiyotlar

1. Karimov I.A. O'zbekiston buyuk kelajak sari. – T.: O'zbekiston, 1998.
2. Karimov I.A. O'zbekiston iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish yo'lida. - T.: O'zbekiston, 1995.
3. Karimov I.A. O'zbekiston XXI - asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. – T.: O'zbekiston, 1997.
4. Abdullaev O. “Iqtisodiy va sotsial geografiyaga kirish”. O'quv dasturi. Namangan.: Universitet, 2000.
5. Akramov E.A, Toirov. A.E. Ekonomicheskie reformi Respubliki Uzbekistan. –M.: TOO Lyuks - art, 1998.
6. Alaev E.B. “Sotsialno - ekonimicheskaya geografiya”: ponyatiyno - terminologicheskiy slovar. M.: Visshaya shkola, 1983.
7. Asanov G.R. Sotsial - iqtisodiy geografiya: termin va tushunchalar izohli lug'ati. - T.:O'qituvchi, 1990.
8. Ata - Mirzaev, O.B., Kayumov. A.A. Narodonaselenie Uzbekistana. T.: Ekonomika i jizn. '5, 1996.
9. Gulyamov S., Ubaydullaeva. R., Axmedov. E. Nezavisimiy Uzbekistan. - T.: Mehnat, 2000.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Doklad o chelovecheskom razvitii. Uzbekistana - 1999 g., T.: O'zbekiston, 2000.
2. Lomakin V.A. Mirovaya ekonomika. M.: Finansi. 1998.
3. Nabiev. E., Qayumov. A. O'zbekistonning iqtisodiy salohiyati. - T.: Akademiya - Universitet, 2000.
4. Sergeev P.V. Mirovoe xozyaystvo i mejdunarodnie ekono - micheskie otnosheniya na sovremennom etape. - M.: Misl, 1998.
5. To'xliiev N. O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyoti. - T.: O'zbekiston, 1998
6. O'zbekiston Respublikasi Entsiklopediyasi, - T.: Qomuslar bosh tahririyati, 1997

O'zbekiston Milliy Entsiklopediyasi. (1,2 sonlari). - T.: Qomuslar bosh tahririyati, 2000 - 2001.